

Dr hab. Łukasz Fyderek
Instytut Bliskiego i Dalekiego Wschodu
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytet Jagielloński

Ekspertyza rozprawy doktorskiej „Sytuacja geostrategiczna USA i Chin na Zachodnim Pacyfiku i w Eurazji a amerykańska doktryna wojny powietrzno-morskiej” autorstwa Jacka Bartosiaka.

1. Ocena przyjętej perspektywy teoretycznej i metod badawczych

Deklarowanym przez autora przedmiotem badań jest sytuacja geostrategiczna USA i Chin na Zachodnim Pacyfiku i w Eurazji a amerykańska doktryna wojny powietrzno-morskiej. Tak określony przedmiot badań dotyka lokuje się w dwóch obszarach badawczych należących do dwóch dyscyplin: z jednej strony stosunków międzynarodowych, a z drugiej – historii doktryn. Z perspektywy ontologicznej oznacza to konieczność mierzenia się dwoma, bardzo różnymi zjawiskami: sytuacją strategiczną dwóch mocarstw oraz zbiorem idei zawartych w doktrynie. Zamierzenie badawcze podjęte przez autora ocenić należy jako nadzwyczaj ambitne. Podjął się on bowiem zestawienia porównawczego dwóch fundamentalnie różnych fenomenów: materialnego – sytuacja strategiczna państw, oraz ideowego – zbioru norm odnoszących się do działań wojennych. Niestety, zamierzenie to nie zostało pomyślnie zrealizowane.

Autor pracy nie zidentyfikował swojego stanowiska metateoretycznego i nie przedstawił koniecznego w takich przypadkach modelu eksplanacyjnego, zakorzenionego w teorii nauk społecznych (tu przede wszystkim stosunków międzynarodowych i politologii). Autor stwierdza, że „Niniejsza praca z pełnym przekonaniem oparta została o klasyczną geopolitykę i geostrategię”¹ jednak w toku wywodu wielokrotnie odchodzi od założeń przywołanej szkoły myślenia. Rozdział pierwszy pracy zawiera historię rozwoju myśli geopolitycznej, jednak autor nie konstruuje na tej podstawie modelu wyjaśniającego, przy pomocy którego mógłby dokonać odniesienia rzeczywistości materialnej stosunków międzynarodowych w Azji Wschodniej do koncepcji ideowej, zawartej w doktrynie bitwy powietrzno-morskiej USA. Zwrócić należy tu uwagę, że przyjęta przez autora podstawa teoretyczna jest z gruntu materialistyczna, a zjawiska ideowe, takie jak doktryny, ignoruje lub traktuje jako epifenomeny. Nie można zatem na gruncie „klasycznej geopolityki i geostrategii” skutecznie badać doktryn, które z perspektywy tego stanowiska teoretycznego są zjawiskami zupełnie nieistotnymi dla polityki międzynarodowej.

Ponadto, klasyczna geopolityka oparta była na dwóch założeniach : geograficznym determinizmie i obiektywizacji geografii. Twierdzenia oparte na tych założeniach zostały w toku rozwoju nauk politycznych w XX wieku wielokrotnie sfalsyfikowane. Oznacza to, że współcześnie klasyczne koncepcje geopolityczne nie mogą stanowić podstawy do budowania przekonujących wyjaśnień dedukcyjnych. W toku kolejnych debat międzyparadygmatycznych niektóre elementy koncepcji geopolitycznych zostały przyswojone na gruncie neorealizmu i realizmu strukturalnego, a inne na gruncie

---

¹ Bartosiak J., Sytuacja geostrategiczna Stanów Zjednoczonych i Chin na Zachodnim Pacyfiku i w Eurazji a amerykańska koncepcja wojny powietrzno-morskiej. Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem Prof. dr. hab. Bogdana Góralczyka, Warszawa 2016, s. 15.

konstruktywizmu, w formie geopolityki krytycznej. Autor analizowanej rozprawy przywołuje wybiórczo niektórych neorealistów, jak J. Mearsheimer czy S. Walt, jednak czerpie raczej z ich eseistycznego dorobku, bez przyswojenia koncepcyjnych podstaw współczesnej myśli realistycznej.

Powyższe deficyty pozwalają stwierdzić, że analizowana rozprawa nie została oparta o poprawnie przeprowadzony przegląd stanu wiedzy teoretycznej. Rozważania teoretyczne zawarte w rozdziale pierwszym przywołują ustalenia, które po pierwsze nie zostały konsekwentnie zastosowane w dalszym badaniu, a po drugie, w roku pisania rozprawy (2016) mogły być traktowane jedynie jako przyczynek do historii myśli politycznej.

Tematyka pracy dotyczy także zagadnień związanych z bezpieczeństwem międzynarodowym. Niedostatek teoretycznego umocowania prowadzonych rozważań w zakresie studiów nad bezpieczeństwem widoczny jest też niemal zupełnym braku odwołań do ustaleń teoretycznych w tym obszarze. Przyznaje to sam autor, wskazując zamiast podstaw teoretycznych, ustalenia ośrodków analitycznych: „W zakresie sztuki wojennej w zasadzie w całości są to najbardziej aktualne opracowania amerykańskich think-tanków oraz poszczególnych analityków...”² Faktycznie, w zakresie badań nad bezpieczeństwem brakuje odwołań do tekstów naukowych, a niemal całość rozważań oparta jest na materiale wytworzonym przez amerykańskie ośrodki analityczne: raportach, *policy papers*, esejach i opiniach. Zauważyć należy, że autor wykorzystał swoje kompetencje językowe do przetłumaczenia znacznych partii tych dokumentów. Problemy z atrybucją zawartych tam ustaleń zostaną omówione w dalszej części ekspertyzy.

Podsumowując należy stwierdzić, że autor pracy nie przeprowadził poprawnego przeglądu literatury teoretycznej, nie wybrał podstawy teoretycznej ani nie skonstruował modelu eksplanacyjnego. Jedną z konsekwencji tych słabości konstrukcji pracy był brak poprawnego doboru metod badawczych.

2. Ocena celu badawczego, hipotez i metod badawczych

Pracę cechuje brak zdefiniowania problemu badawczego. W pracy nie zostało postawione główne pytanie lub pytania badawcze i nie została postawiona hipoteza badawcza. Ten bardzo poważny defekt dysertacji uniemożliwia jej zakwalifikowanie jako wypowiedzi naukowej o charakterze wyjaśniającym. Zasadniczą bowiem cechą takiej wypowiedzi jest postawienie pytania, a następnie próba odpowiedzi na nie przy pomocy twierdzeń sprawdzalnych (poddających się weryfikacji albo falsyfikacji). Wielka to szkoda, że w toku swoich wysiłków poznawczych dotyczących ważnego i ciekawego zagadnienia, udokumentowanych na kilkuset stronach rozważań autor nie postawił ani nie rozwiązał problemu naukowego.

Jak wskazane zostało powyżej, tematyka pracy dotyczy dwóch odmiennych zjawisk: sytuacji geostrategicznej USA i Chin na Zachodnim Pacyfiku i w Eurazji oraz amerykańskiej doktryny wojny powietrzno-morskiej. Ten pierwszy obszar badawczy autor stara się poznawać korzystając z metod badawczych takich jak potęgotmetria, analiza zdolności militarnych czy badanie równowagi sił. Drugi, ideowy obszar badawczy autor stara się badać poprzez analizę dokumentów z elementami analizy dyskursu. Świadomość stosowanych metod badawczych jest u autora niska. We wstępie autor informuje, że „najbardziej adekwatną z dostępnych metod z teorii stosunków międzynarodowych jest metoda neorealistyczna, w której pole badawcze koncentruje się na państwach (mocarstwach), jego

---

² Ibid., s. 18.

interesach i ich następstwach.”³ Zdanie to pokazuje brak zrozumienia dla rozróżnienia pomiędzy teorią, a metodą w stosunkach międzynarodowych.

Powyższe słabości wskazują, że praca nie ma waloru wyjaśniającego. Jej elementy mają natomiast charakter deskryptywny. Świadomość tego zdaje się mieć autor, który w zakończeniu rozprawy definiuje cel swojego przedsięwzięcia „Praca niniejsza stawia sobie za cel próbę nakreślenia zachodzących zmian w systemie międzynarodowym, wynikających z rosnącej rywalizacji USA i Chin, która w rosnącym tempie wyłoniła się po wielkim kryzysie gospodarczym z 2008 roku.”⁴ Opis zmian w systemie międzynarodowym jest zamierzeniem opisowym, a nie wyjaśniającym. Dlatego też w dalszej części ekspertyzy, dysertacja oceniana będzie jedynie pod kątem poprawnego zastosowania metod i technik badawczych charakterystycznych dla opisu zjawisk, a nie ich wyjaśniania.

3. Ocena stopnia samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Analizowana rozprawa składa się z 11 rozdziałów, wstępu i zakończenia. Trudno zidentyfikować co było podstawą nadaniu pracy jej finalnej struktury. Schemat logiczny analizowanej rozprawy nie jest odzwierciedleniem przyjętych założeń teoretycznych. Konsekwentne realizowanie programu badawczego w oparciu o założenia „klasycznej geopolityki” powinno bowiem wyeliminować rozdziały 3, 6 i część 9 poświęcone analizie doktryny i dyskursu. Nie zastosowano także klucza metodologicznego, bowiem w rozdziałach 1, 3, 6 starano się stosować metody zbliżone do analizy treści i analizy dyskursu, które nie występują na szerszą skalę w rozdziałach sąsiednich. W większości rozdziałów panuje eklektyzm terminologiczny. W ułożeniu rozdziałów 7, 8 i 10 dostrzec można próbę zastosowania klucza chronologicznego. Rozdział 11 opisać można jako osobny szkic historiozoficzny, słabo powiązany z resztą pracy.

3.1 Uwagi do rozdziału 1

Rozdział ten prezentuje koncepcję geopolityki, która ma w intencji autora stanowić jedną z podstaw teoretycznych pracy. Rozdział obfituje w zapożyczenia, parafrazy i skopiowane fragmenty z publikacji Jakuba Grygiela⁵. Autor rozprawy w licznych punktach powielił argumentację i wnioski wskazanego źródła, a w niektórych, przetłumaczył i skopiował też konkretne zdania. Nie oznaczył przepisanych fragmentów jako cytatów. W innych przypadkach, kompilując fragmenty z dzieła Grygiela umieścił przypisy do innych źródeł, w których dane tezy nie były przywoływane.

Autor rozprawy prezentuje niekiedy wnioski odmienne od wniosków parafrazowanej rozprawy. Czyni to jednak w sposób niezgodny z zasadami przyjętymi w naukach społecznych. Przyjętym jest prezentowanie dyskusji na temat danego zagadnienia. Właściwie przeprowadzona dyskusja nad określonym problemem zakłada postępowanie dwuetapowe. W pierwszym etapie prezentacji znajduje się syntetyczne przedstawienie argumentacji i wniosków opracowanych przez różnych autorów wypowiadających się na temat danej kwestii, wraz z podaniem w odnośnikach źródeł do tych wypowiedzi. Następnie prezentujący dyskusję naukowiec waży i ocenia argumenty i na tej podstawie prezentują własną ocenę zagadnienia. Autor analizowanej rozprawy nie czyni tego. W pierwszej części rozdziału powiela zarówno argumentację Jakuba Grygiela, jego definicje i oparte na nich kategoryzacje zjawisk. Część wniosków Grygiela prezentuje jako swoje. Natomiast część wniosków jest odmiennych

---

³ Ibid., s. 14.

⁴ Ibid., s. 521.

⁵ Jakub J. Grygiel, *Great Powers and Geopolitical Change*, Baltimore: JHU Press, 2007

od pracy Grygiela. Niestety, mają one charakter bardzo ogólny i nie zostały one poparte nową argumentacją. Autor nie przeprowadził krytycznej analizy źródła. W efekcie pierwsza część rozdziału pierwszy ma raczej charakter notatek z lektury niż pracy naukowej.

W drugiej części rozdziału znajduje się natomiast streszczenie poglądów klasyków myśli geopolitycznej: H. J. Mackindera i A.T. Mahana. Autor syntetycznie przedstawia mechanizmy przyczynowe które w ujęciu Mackindera doprowadziły do wybuchu I wojny światowej. Opis ten nie jest jednak ani pełną prezentacją jego koncepcji, a ma raczej charakter analizy wybranego mechanizmu przyczynowego, związanego z oddziaływaniem modelu społeczno-gospodarczego na decyzje o zbrojeniach i wywołaniu wojny. Autor zdaje się interpretować zaproponowany przez Mackindera związek przyczynowy jako fenomen realnie istniejący. Reifikacji tego twierdzenia towarzyszy wyrażane kilkakrotnie w pracy traktowanie tego związku jako mechanizmu deterministycznego w polityce: „Model ten i utrwalający się schemat organizacji społecznej, jej żądań, oczekiwań i petryfikujących się interesów (Going Concern) jest bezlitosny w egzekwowaniu od przywódców politycznych swoich praw i żądaniach trwania utrwalonej i oczekiwanej przez model dynamiki.”⁶ Lub „Powodem była bezlitosna dynamika Going Concern, różnego w dwu organizmach politycznych – brytyjskim i niemieckim.”⁷ W kolejnych rozdziałach autor przywołuje jeszcze dwukrotnie reifikowaną hipotezę Mackindera także w kontekście relacji Chin i USA „Mackinderowski proces Going Concern poprzez mechanizmy globalnej wymiany handlowo-towarowej, uczynił Chiną rywalem dla USA”⁸. Takie ujęcie, choć błędne metodycznie, pozwala dostrzec intencję eksplanacyjną w prezentacji koncepcji Mackindera w rozdziale pierwszym. Autor nie zbudował niestety oryginalnego modelu eksplanacyjnego opartego na krytycznym przyjęciu koncepcji Mackindera i dostosowanego do badanej problematyki.

3.2 Uwagi do Rozdziału 2

Rozdział poświęcony jest amerykańskiej wielkiej strategii w ujęciu historycznym. Już na poziomie tytułu rozdziału widoczny staje się problem terminologiczny trapiący pracę. Jest nim niekonsekwencja w terminologiczna. Autor stosuje termin „pivot” w różnych znaczeniach: raz jako określenie obszaru o szczególnym znaczeniu geopolitycznym: „oś handlowo-komunikacyjna Suez–Szanghaj jest zarówno bramą strategiczną, jak i (używając stylistyki Mackindera) nowym geopolitycznym pivotem (sworzniem) historii.”⁹ Lub „W XXI wieku Ocean Indyjski może stanowić geograficzny pivot historii”¹⁰, a w innych przypadkach jako określenie kierunku polityki zagranicznej USA: „Prezydent Obama natomiast podczas przemówienia w West Point potwierdził nową strategię pacyficzną USA wyrażoną pivotem w kierunku Azji i Pacyfiku.”¹¹ Powodem tej niekonsekwencji jest brak krytycznego zamysłu nad zestawianymi tekstami i korzystanie z siatki pojęciowej stosowanej w artykule lub książce. Autor nie podjął się uzgodnienia pojęć które stosuje, co powinno być zasadniczą cechą tekstu naukowego.

W rozdziale drugim autor prezentuje jednocześnie opis jak i interpretację amerykańskiej strategii międzynarodowej oparty na tezach zaczerpniętych z prac G. Kennana i J. Mearsheimera. W pierwszej części rozdziału opis faktów nie został oddzielony od ich interpretacji. Ponadto prezentacja faktów nie jest realizowana wedle klucza chronologicznego, a paralele historyczne są stosowane wybiórczo. Nie został też zaprezentowany inny klucz prezentacji faktów z historii politycznej USA. Uniemożliwia to

---

⁶ J. Bartosiak, op. cit., s. 48.

⁷ Ibid., s. 49.

⁸ Ibid., s. 331.

⁹ Ibid., s. 58.

¹⁰ Ibid., s. 195-196.

¹¹ Ibid., s. 105.

czytelnikowi stwierdzenie które z opisywanych faktów mają charakter zmiennych przyczynowych, a które są konsekwencjami wcześniej przyjętych rozstrzygnięć. Wynikać to może z korzystania w tej części pracy z wystąpień publicznych amerykańskich intelektualistów lub prac o charakterze eseistycznym raczej niż naukowym.

Niemal cały podrozdział 2.3 został skopiowany z pracy *Deploying Beyond Their Means. America's Navy And Marine Corps at a Tipping Point*¹². Widoczny jest ten sam dobór argumentów i kolejność ich formułowania, dobór faktów, sposób argumentacji i w licznych przypadkach ten sam sztyk zdań. Ponadto wiele przypisów odsyła do tych samych źródeł co tekst oryginalny. Zdania i całe akapity które zostały skopiowane nie zostały oznaczone jako cytaty. Podsumowanie podrozdziału, w którym nie wystąpiła kompilacja ww. tekstu artykułu nie wzbogaca podrozdziału o nowe fakty, a jedynie formułuje sądy ogólne i historyczne analogie, zaczerpnięte z dzieła Paula Kennedyego. Podrozdział ten, skompilowany na tekstu o charakterze „policy paper” think tanku powiela sposób argumentacji charakterystyczny dla tego rodzaju dokumentów, a niewłaściwy dla tekstu naukowego. Przypomnijmy, że nauki o polityce próbują odpowiadać na pytanie o to jak wygląda rzeczywistość polityczna, a teksty ośrodków analitycznych formułują odpowiedzi jak rzeczywistość polityczną zmieniać, bądź na nią wpływać. Autor analizowanej rozprawy nie dostrzegł tej różnicy.

3.3 Uwagi do rozdziału 3

Rozdział poświęcony jest analizie doktryny bitwy powietrzno-morskiej. Autor niewłaściwie tłumaczy pojęcie „Air-Sea Battle” jako „wojna powietrzno-morska”. Powodem takiego postępowania nie jest zapewne niedostateczna znajomość języka angielskiego. Przypomnijmy, że pojęcia bitwy i wojny są pojęciami o dobrze zdefiniowanych granicach, dobrze ugruntowanych w naukach politycznych. Autor dokonując niewłaściwego tłumaczenia przeinaczył doktrynę o charakterze operacyjno-strategicznym w doktrynę o charakterze strategiczno-politycznym. Niewłaściwe tłumaczenie wprowadza czytelnika w błąd i zmienia znaczenie analizowanego dokumentu. Jest to przypadek poważnej nierzetelności naukowej.

Rozdział w znacznej części oparty został na raporcie „Air Sea Battle, a Point of Departure Operational Concept” autorstwa Jana van Tol¹³. Autor dysertacji powiela poszczególne zdania i akapity z wspomnianego raportu. Podobnie jak wcześniej wskazuje źródło ale nie umieszczając przetłumaczonych fragmentów w cudzysłowie. Innym szeroko wykorzystywanym źródłem jest artykuł .S. Erickson, D.D. Yang, *Using the Land to Control the Sea? Chinese Analysts Consider the Anti-Ship Ballistic Missile*, „Naval War College Review”, Nawiasem mówiąc, kompilując treści z tego źródła autor dysertacji dokonuje znacznych uproszczeń i błędów w kwestiach użycia broni rakietowej i przeciwrakietowej oraz użycia lotnictwa, które nie występują w źródle oryginalnym. Pięć map i jeden wykres zamieszczonych w rozdziale i opisanych jako „opracowanie własne na podstawie Center for Strategic and Budgetary Assessments” jest skopiowanych ze wspomnianego źródła, a wkład własny autora ograniczony został do przetłumaczenia opisów na język polski. Osobliwym zabiegiem jest umieszczenie ogólnej mapy Pacyfiku bez legendy z opisem „Mapa nr 3.1. Tyrania dystansu na Pacyfiku w porównaniu do Europy” i podpisem „opracowanie własne autora”.

---

¹² Clark B., Sloman J., *Deploying Beyond Their Means. America's Navy and Marine Corps At a Tipping Point*, Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA), Washington DC 2015, <http://csbaonline.org/wp-content/uploads/2015/11/Deploying-Beyond-Their-Means-HI-RES.pdf>

¹³ J. van Tol, *Air Sea Battle, a Point of Departure Operational Concept*, CSBA, Washington 2010

Osobnym problemem rozdziału są fałszywe przypisy. Autor opisuje np. chińską percepcję zagrożenia ze strony Japonii. Akapit temu poświęcony został opatrzony przypisem w skompilowany z "Feng Liang, Duang Tingzhi, Characteristics of China's Sea Geostrategic Security and Sea Security in the New Century, "Zhongguo Junshi Kexue" Chińska Myśl Wojskowa), 1.01.2007, s. 22–29. Jest to odnośnik do źródła w języku chińskim, z którego korzystał Toshi Yoshihara, autor artykułu „China's Vision of Its Seascape: The First Island Chain and Chinese Seapower” z którego skompilowany został akapit w dysertacji. Fałszywe przypisy w tym rozdziale dotyczą także rzekomego źródła 119 Tohru Lizu, Japan and China – A Comparison of Their Sea Power, "Sekai no Kunsen", listopad 2004, s. 84–91.

3.4 Uwagi do rozdziału 4

Rozdział poświęcony został potędze Chin i zmianie równowagi sił na Pacyfiku. Zwrócić należy uwagę, że autor nie zastosował kanonu realistycznej analizy międzynarodowej, w której dla jasności analitycznej oddziela się poziom analizy potęgi państwa od problemu strukturalnego – równowagi sił. Ponadto, wbrew tytułowi, znaczna część rozdziału poświęcona jest nie samej potędze Chin, a jej społecznie konstruowanej percepcji.

Autor wprowadzając pochodzące od chińskich autorów koncepcje strategiczne i pojęcia operacyjne przytacza je za autorami amerykańskimi, nie podejmując refleksji na temat ograniczeń metodologicznych takiej prezentacji. Poprawnie powinna być ona określona jako chińskie koncepcje strategiczne w percepcji amerykańskich analityków. Zauważyć należy, że w przypadku źródeł chińskich autor niekiedy poprawnie cytuje je, wskazując prawdziwe, anglojęzyczne źródło, które odwołuje się do pierwotnego źródła chińskiego, jak ma to np. miejsce w przypadku przypisu 46.¹⁴ W co najmniej dziesięciu innych przypadkach w tym i innych rozdziałach dysertacji nie czyni tego zastrzeżenia.

Podobnie jak w rozdziale wcześniejszym, część rozważań została przetłumaczona z raportu „Air Sea Battle, a Point of Departure Operational Concept” autorstwa Jana van Tol. W pracy skopiowano nie tylko argumentację i zdania tego źródła ale nawet metafory, którymi zobrazowano analizowane procesy. Innym źródłem z którego skopiowano zdania, argumentację i źródła jest „Beyond air-sea battle : the debate over US military strategy in Asia” Aarona Friedberga¹⁵. Podobnie jak we wcześniejszych rozdziałach, efektem tych działań jest fragment dysertacji przypominający raczej notatki z lektury, opatrzone prawdziwymi i pozornymi przypisami, a nie autorska prezentacja tematu określonego w tytule rozdziału.

3.5 Uwagi do rozdziału 5

Rozdział zatytułowany „Rywalizacja na Oceanie Indyjskim” zawiera opis strategii i zasobów morskich Chin i Australii. Zwraca uwagę niemal całkowite pominięcie Indii, wzmiankowanych jedynie pięciokrotnie na stronach rozdziału. Choć tematyka rozdziału nie odpowiada w pełni tytułowi rozdziału, zawiera on poprawny opis zdolności i zamiarów strategicznych dwóch państw, przedstawiony z perspektywy autorów amerykańskich.

---

¹⁴ J. Bartosiak, op. cit., s. 170.

¹⁵ A.L. Friedberg, Beyond Air-Sea Battle, The debate over US military strategy in Asia, London 2014.

Niestety, rozdział zawiera obszerne fragmenty skopiowane z opracowań: „Gateway to the Indo-Pacific: Australian Defense Strategy and the Future of the Australia-U.S. Alliance”¹⁶ oraz “Rebalancing U.S. Forces: Basing and Forward Presence in the Asia-Pacific”¹⁷. Autor skopiował zdania, akapity, przytoczone fakty wraz z ocenami (np. dotyczącymi zdolności operowania samolotów z lotnisk o określonej długości pasa startowego) bez wskazywania autorstwa. Umieścił przypisy wskazując źródło pozyskania informacji ale nie wskazując, że przytacza całe fragmenty w dosłownym brzmieniu. Choć większość rozdziału skonstruowana została przy pomocy właściwego dla pracy naukowej języka opisowego, w niektórych przypadkach autor dysertacji skopiował też bezrefleksyjnie uwagi o charakterze normatywnym, charakterystyczne dla dokumentów typu policy papers: np.: „Priorytetem powinna być budowa infrastruktury kolejowej”¹⁸ lub „siły zbrojne Australii powinny zabezpieczyć możliwość zawijania i uzupełniania zapasów wojennych”¹⁹

3.6 Uwagi do Rozdziału 6

Rozdział ma charakter krytycznej analizy dyskursu wokół koncepcji bitwy powietrzno-morskiej. Na początku autor zauważa, że „koncepcja wojny powietrzno-morskiej jest koncepcją o charakterze operacyjnym, nie stanowi strategii, a zatem nie obejmuje wszystkich aspektów konfrontacji, w tym sposobu osiągnięcia końcowego zwycięstwa w ewentualnej wojnie z Chinami”. Niestety, nadal konsekwentnie tłumaczy „battle” jako „wojna”, co stoi w sprzeczności z ww. zdaniem. Doktryny wojenne bowiem są dokumentami koncepcyjnymi szczebla strategiczno-politycznego, a nie operacyjnego.

Znaczne części rozdziału – około czterdzieści fragmentów - zostały skompilowane na podstawie dwóch, wcześniej już nadużywanych źródeł: raportów „Air Sea Battle, a Point of Departure Operational Concept” autorstwa Jana van Tol²⁰ i „Beyond air-sea battle : the debate over US military strategy in Asia” Aarona Friedberga²¹. Cechują je te same deficyty, które zostały wykazane w poprzednich rozdziałach.

We fragmentach co do których nie ma wątpliwości co do oryginalności tekstu autor formułuje tezy wskazujące na to, że istotną rolę przywiązuje do czynników ideowych, takich jak doktryny polityczne, co stoi w sprzeczności z deklarowanym zakorzenieniem całej pracy w klasycznej geopolityce. Zauważa na przykład: „Z perspektywy niemieckiej wojna na Wschodzie przeistoczyła się wówczas w kolejne >>utracone operacyjne, bitewne zwycięstwa<<, zapewniane przez genialność Blitzkriegu (i sprawność kadry Wehrmachtu), ale bez ostatecznego zwycięstwa strategicznego, gdyż brakowało Niemcom całościowej skutecznej strategii wygrania wojny”²² W niektórych przypadkach autor zdaje się wręcz reifikować analizowaną koncepcję „Zresztą samo istnienie koncepcji ma charakter eskalujący, gdyż skłania Chiny do przemyślenia uderzenia prewencyjnego w amerykańskie systemy rozpoznania i naprowadzania, a w dalszej kolejności w infrastrukturę wojskową. W rzeczy samej dla swojej

---

¹⁶ J. Thomas, Z. Cooper, I. Rehman, Gateway to the Indo-Pacific: Australian Defense Strategy and the Future of the Australia-U.S. Alliance, CSBA, Washington 2013.

¹⁷ C. Lord, A.S. Erickson, Rebalancing U.S. Forces: Basing and Forward Presence in the Asia-Pacific, Naval Institute Press, Annapolis, Annapolis 2014

¹⁸ J. Bartosiak, op. cit., s. 220.

¹⁹ Ibid., s. 225.

²⁰ J. van Tol, Air Sea Battle, a Point of Departure Operational Concept, CSBA, Washington 2010

²¹ A.L. Friedberg, Beyond Air-Sea Battle, The debate over US military strategy in Asia, London 2014

²² J. Bartosiak, op. cit., s. 228.

skuteczności Air-Sea Battle musiałaby zapewnić zniszczenie chińskich systemów namierzania i systemów bojowych, zanim wyrządzą one szkodę bazom i siłom USA w regionie.”²³

Ponadto autor kompilując tezy autorów raportów przygotowywanych przez ośrodki o charakterze think-tanków nie podchodzi krytycznie do zawartych w nich informacji. Prowadzi to do bezkrytycznego powielania zamieszczonych tam informacji bez uwzględnienia chociażby faktu, że istotną funkcją takich think-tanków jest działalność lobbyngowa. Nieuwzględnienie kontekstu pochodzenia tekstu źródłowego, jest istotnym brakiem warsztatowym. Jego konsekwencją jest np. powielone za autorami piszącymi na zlecenie przemysłu zbrojeniowego USA zawyżanie zdolności bojowych chińskiego lotnictwa wojskowego w scenariuszu walki o Tajwan²⁴. Wspomniany passus opatrzony został ponadto fikcyjnym przypisem (wskazany raport RAND nie podaje wskazanych przez autora wyliczeń).

3.7 Uwagi do Rozdziału 7

Rozdział zatytułowany „Przebudzenie smoka” pomimo nieprecyzyjnego, metaforycznego tytułu, stanowi jedną z lepiej napisanych części dysertacji. Autor konsekwentnie prezentuje tu perspektywę opisową analizując proces wzrostu potęgi Chin. Inny od pozostałych rozdziałów pracy charakter tego rozdziału wynika zapewne z oparcia się na tekstach naukowych, raczej niż policy papers lub opiniach.

Rdzeń rozdziału oparty został o publikację M. Jacquesa „When China Rules the World”, a w szczególności o jej rozdział 6 i 10. Autor obficie korzysta z tej publikacji w czternastu przypadkach zamieszczając obfite jej fragmenty bez wskazywania cytatu. Podobnie jak w innych częściach pracy, w tym rozdziale występują też przypisy fikcyjne bądź pozorne, w tym także prowadzące do chińskojęzycznych źródeł.

Należy odnotować, że w tym rozdziale autor poprawnie użył cytatu i wskazał źródło przytaczając pracę swojego promotora: „Jak twierdzi Bogdan Góralczyk, zaczynając swoją książkę „Przebudzenie smoka. Powrót Chin na scenę globalną” z 2012 roku: >>nie ma dziś bodaj żadnego innego kraju na świecie, w ocenach którego dochodziłoby do takich rozbieżności. (...) <<.”²⁷ W kilku innych miejscach powołuje się na teksty tego autora z zachowaniem zasad parafrazy. W dalszym fragmencie rozdziału jednak autor rozprawy skopiował dwa akapity z artykułu swojego promotora, nie tylko nie zaznaczając cytatu ale dodatkowo dodając błędny przypis sugerujący sparafrazowanie innego źródła²⁸. Podobnie bezpośrednio skopiowane do dysertacji fragmenty z polskiego tekstu dotyczą artykułów autorstwa E. Cieślik i S.S. Roacha z serwisu internetowego „Obserwator finansowy”.

Poza powyższymi uwagami, warto zwrócić uwagę, że w świetle założeń przedstawionych w rozdziale 1 rozprawy, wiele z poruszonych w rozdziale 7 kwestii, takich jak np. chińskie perspektywy pojmowania zjawisk międzynarodowych pozostaje bez związku z założeniami „klasycznej geopolityki i geostrategii”.

3.8 Uwagi do Rozdziału 8

Ten fragment pracy dotyczy opisu strategii międzynarodowej Chin w Eurazji. Jest on skoncentrowany raczej na wymiarze materialnym niż ideowym tego zjawiska. Autor w dużej części tego fragmentu zdaje się przyjmować perspektywę badawczą bliską międzynarodowej ekonomii politycznej.

Znaczne fragmenty rozdziału oparte zostały o zapożyczenia z pracy „Toward “Land” Or Toward “Sea”? The High-Speed Railway and China’s Grand Strategy” autorstwa Wu Zhengyu²⁹. Niektóre z tych

---

²³ Ibid., s. 237

²⁴ Ibid., s. 261

²⁷ Ibid., s. 278.

²⁸ Ibid., s. 299.

²⁹ Wu Zhengyu, Toward “Land” or Toward “Sea”? The High-Speed Railway and China’s Grand Strategy,

zapożyczeń są nader rozległe i obejmują po kilka kolejnych akapitów, przy których ponownie nie ma zaznaczonych cytatów. Szczególne znaczenie ma tutaj fakt, że parafrazowany autor przyjmuje perspektywę badawczą zbieżną z perspektywą deklarowaną przez autora dysertacji. Wpływa to zapewne na rozległość zapożyczeń. Innymi źródłami wykorzystanymi w rozdziale są rozmowy z M. Lubiną oraz artykuł M. Kaczmarek. Odnotować należy znaczną zbieżność pomiędzy elementami rozdziału a tekstem M. Lubiny³⁰ Fragmenty treści wykraczające poza cytowane źródła zawierają odniesienia do terminologii geopolitycznej lub uproszczenia dyskusji zawartej w parafrazowanych źródłach.

3.9 Uwagi do Rozdziału 9

Rozdział poświęcony jest ponownie amerykańskiej wielkiej strategii. Podobnie jak rozdział 2 zawiera odniesienia historyczne. Jednak w tym przypadku znaczna część rozważań poświęconych jest działaniom nakierowanym w przyszłość. Autor raz jeszcze opiera się na dokumentach o charakterze postulatywnym, obficie je parafrazując i powielając ich narrację i sposób argumentacji. Są nimi dwa raporty: „Sharing Power? Prospects for a U.S. Concert-Balance Strategy” A. Portera³¹ oraz „Revising US Grand Strategy Toward China” R.D. Blackwilla, A.J. Tellisa³². Autor dysertacji zdaje się nie rozumieć, że zdania którymi operują takie dokumenty mają charakter postulatywny, proponujące określone kierunki działania. Są to zdania normatywne nakierowane w przyszłość, a nie zdania deskryptywne. Nie mogą stanowić one elementów wypowiedzi naukowej, ponieważ nie przysługują im cecha prawdziwości ani fałszywości.

Przykładami zdań bezrefleksyjnie włączonych do tego fragmentu dysertacji są: „Polityka wobec Chin nie powinna być zbyt >>zimna i twarda<<, bo spowoduje u sojuszników USA w Azji skłonność do autonomicznego balansowania (...); „**Powinni** o tym pamiętać Amerykanie, liczący w kalkulacjach strategicznych, ale także wojskowo-operacyjnych(...)”; „**Powinno** ono wprowadzać mniej mechanizmów współpracy i wsparcia dla Chin, ich gospodarki i finansów, a więcej presji i rywalizacji.”; „Administracja Stanów Zjednoczonych **powinna** skupić się na prowadzeniu takiej polityki geoeconomicznej, by w dłuższej perspektywie osłabić wpływ Chin, umożliwiając sojusznikom korzystanie z potęgi gospodarki amerykańskiej, jej legendarnej innowacyjności i sieciowości, co **powinno** być atrakcyjniejsze dla Azjatów niż chińska alternatywa. Energetyczna rewolucja tępowa

---

„Naval War College Review”, 2013, vol. 66, no. 3

³⁰ W dokumentacji zespołu dr Piegżika wskazane zostało też drugie źródło zapożyczeń, jakim jest rozdział „The New Silk Road and its Geopolitical Consequences for Poland, China-Central and Eastern Europe. Cross-Cultural Dialogue. Society, Business and Education in Transition” autorstwa M. Lubiny. Autor opracowania zwraca uwagę, że „W przypadku tekstu Michała Lubiny trudno powiedzieć, na ile to korzystanie z opublikowanego tekstu, a na ile posiłkowanie się tekstem, który autorzy dyskutowali pisząc swoje prace. W obu pozycjach pojawiają się przypisy do rozmowy (rozmów?) autorów. Biorąc pod uwagę to, że Bartosiak dokonał znacznych skrótów – tekst Lubiny wydaje się źródłem treści dla Bartosiaka, a nie na odwrót.” Natomiast przedstawiciel autora dysertacji odrzuca tę argumentację w komentarzu AS91, wskazując, że „...publikacja M. Lubiny ukazała się 10.2016 r., czyli już po obronie rozprawy doktorskiej”. Nie rozstrzygając tej wątpliwości, zauważyć należy, że przyjęcie argumentacji zespołu dr Piegżika oznaczałoby, że niemal cały rozdział powstał jako przywłaszczenie tekstów innych autorów.

³¹ P. Porter, Sharing Power? Prospects for a U.S. Concert-Balance Strategy, US Army War College, Strategic Studies Institute, April 2013

³² R.D. Blackwill, A.J. Tellis, Revising US Grand Strategy Toward China, Council on Foreign Relations, March 2015, raport nr 72

powinna być zamieniona w trwalsze zyski geopolityczne w Azji(...); „Wobec Korei Południowej Waszyngton **powinien** utrzymać adekwatną obecność wojskową”³³

Jedynie relacjonując dyskurs, naukowiec może go opisywać. Brak zastosowanie tej podstawowej dyrektywy metodologicznej sprawia, że autor dysertacji nie relacjonuje dyskursu o strategii, ale kopiując tezy ww. autorów niejako uczestniczy w nim. Pozbawia to cech naukowości ten rozdział dysertacji. Nie sprawia też, że staje się on wartościowym uczestnikiem dyskursu. Dzieje się tak dlatego, że po pierwsze, ów toczy się w USA w języku angielskim, a po drugie, dlatego że są to skopiowane argumenty zawarte w twórczości innych autorów.

3.10 Uwagi do rozdziału 10

Rozdział poświęcony jest analizie przebiegu potencjalnego konfliktu amerykańsko-chińskiego. Jego struktura oparta została na pracy *Asia-Pacific: A Strategic Assessment*, autorstwa D. Lai³⁴. Na pierwszych 36 stronach rozdziału wzmiankowany dokument został przywołany w przypisach 28 razy, co daje pojęcie o skali oparcia się na tezach, argumentach i toku rozumowania przywołanego autora. Pomimo faktu, że obszernie fragmenty opracowania są przetłumaczone i wklejone do dysertacji, nie zostało to zaznaczone.

3.11 Uwagi do rozdziału 11

Rozdział ten został skompilowany z raportu *Blinders, Blunders, and Wars, What America and China Can Learn* wydanego przez think-tank RAND Corporation³⁵. Oryginalny raport jest obszernym, interdyscyplinarnym studium przygotowanym przez praktyków polityki bezpieczeństwa. Autor rozprawy dokonał tłumaczeń fragmentów raportu, włączając je do rozprawy bez oznaczenia cytowań. Umieścił jedynie przypisy zbiorcze, odwołujące się do wspomnianego dzieła ale także zbiorcze przypisy pozorne, mające zamaskować skalę kompilacji. W efekcie powstał esej historyczny, powielający główne tezy wspomnianego raportu ale prezentowane ze znacznymi skrótami jako ustalenia własne autora rozprawy. Liczne spostrzeżenia, dotyczące np. procesu decyzyjnego zawarte w tym rozdziale stoją w sprzeczności z deklarowaną w innych częściach pracy, geopolityczną podstawą koncepcyjną pracy. Autor rozprawy, kompilując wybiórczo fragmenty eseju historycznego nie zastosował nie tylko podstawowych zasad wynikających z konieczności respektowania własności intelektualnej ale także wypracowanych na gruncie nauk politycznych zasad wykorzystywania ustaleń historycznych w badaniach politologicznych. Przypisując sobie autorstwo tak rozległego, obejmującego niemal cały rozdział zapożyczenia, swój wkład twórczy ograniczył do wyboru tłumaczonych fragmentów i opatrzenia rozdziału nader ogólnymi uwagami.

4. Ocena końcowa

Poza szczegółowymi uwagami dotyczącymi strony teoretycznej, metodologicznej oraz do warstwy treściowej poszczególnych rozdziałów uwagę należy zwrócić na stronę językową i metodykę pozyskiwania informacji. Od strony językowej praca napisana jest poprawnym językiem. Niektóre

---

³³ Wybrane przykłady z rozdziału 9 analizowanej dysertacji.

³⁴ Lai D., *Asia-Pacific: A Strategic Assessment*, US Army War College, May 2013

³⁵ D.C. Gompert, H. Binnendijk, B. Lin, *Blinders, Blunders, and Wars, What America and China Can Learn*, RAND Corporation, Santa Monica 2014

fragmenty, szczególnie w pierwszych rozdziałach pracy cechują się małą precyzją językową i nadmiernym stosowaniem hiperboli. Zasadniczym problemem jest nagminne stosowanie nieprecyzyjnego podmiotu zbiorowego: „Amerykanie” lub „Chińczycy”. Podmiotowi temu przypisywane są sprawczość i intencjonalność działania. Tego rodzaju nazewnictwo nie znajduje oparcia w pragmatyce językowej stosunków międzynarodowych w których podmiotem działającym są państwa (realizm) albo elity państw, instytucje bądź decydenci (liberalizm, instytucjonalizm). Precyzyjny język opisu rzeczywistości politycznej jest koniecznym warunkiem aby móc formułować sensowne, spójne i empirycznie weryfikowalne twierdzenia.

Na planie metod badawczych, autor w licznych przypisach powołuje się na rozmowy z amerykańskimi analitykami. W aż 26 przypisach jako źródło informacji podaje rozmowy autora z anonimowymi analitykami/przedstawicielami administracji USA. W pięciu przypadkach autor wymienia rozmówców (Stephen Blank, Michał Lubina, Jim Thomas, Radosław Pyffel, Toshi Yoshihara). Brakuje informacji o sposobie zaplanowania i przeprowadzenia wywiadów i kontekście uzyskania informacji.

Zasadniczą słabością pracy są obszerne fragmenty tekstu o charakterze bądź to obszernych parafraz, bądź to bezpośrednich tłumaczeń fragmentów (zdań, sekwencji zdań i akapitów) skopiowane z utworów innych autorów.

W odpowiedzi na zidentyfikowane przez zespół dr Piegzika zapożyczenia cudzej twórczości, autor rozprawy przesłał przez swojego przedstawiciela odpowiedzi odrzucające część zarzutów jako nieuprawnionych. Argumentacja przedstawicieli autora w większości przypadków wykazuje, że autor umieścił przypis i jedynie nie zastosował cytowania. W innych przypadkach, gdzie cytowane są fragmenty nawet bez zaznaczenia przypisu przedstawiciel autora określa to jako „działanie niezamierzone”, „pomyłkę”, „niedoskonałość”, „nieprawidłowość” lub „brak”. Stosowane jest także określenie „nieświadome przeoczenie”. Odnosząc się do tych uwag należy zauważyć, że problem świadomego albo nieświadomego działania ma istotne znaczenie dla stwierdzenia przywłaszczenia cudzej własności intelektualnej. Z punktu widzenia oceny jakości pracy naukowej, nie jest to jednak kwestia pierwszorzędna. Samo istnienie w rozprawie co najmniej 219 niewłaściwie uźródłowionych fragmentów, licznych przepisanych wprost bez atrybucji akapitów i znacznej liczby mylnych przypisów sprawiają, że rozprawa nie ma charakteru wypowiedzi naukowej. W związku z tym nie spełnienia warunków określonych w polskim prawie dla pracy doktorskiej

Praca doktorska, w świetle art. 187 Ustawy p.s.w.n powinna „prezentować umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej” oraz zawierać „oryginalne rozwiązanie problemu naukowego”. Cecha naukowości odnosi się do systemu wiedzy uzyskanego przez racjonalne zbadanie określonego aspektu rzeczywistości. Kluczową tutaj racjonalność uzyskujemy przez właściwe zorganizowanie badania, prowadzące do uzyskania wiedzy prawdziwej. Autor dysertacji, popełniając tak wiele „pomyłek” nie zaprezentował umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Ponieważ rozprawa nie zaprezentowała także umiejętności oryginalnego rozwiązania problemu naukowego, zatem żadna z dwóch przesłanek do nadania tytułu doktora nie została spełniona.

Zgodzić się należy z twierdzeniem prezentowanym przez przedstawiciela autora, że skoro celem pracy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, to przesłanka istotności przywłaszczonych cudzych treści powinna być badana w kontekście znaczenia dla zamierzenia badawczego. Jednak w przypadku analizowanej rozprawy problem naukowy nie został zdefiniowany ani, co oczywiste, rozwiązany. Ten zasadniczy błąd konstrukcji pracy sprawił, że autor dysertacji parafrazując teksty innych autorów podążał za ich tokiem argumentacji i rozumowania. Nie poddawał tych źródeł krytycznej analizie i w efekcie nie przedstawił oryginalnego badania. Stąd większość pracy

określić można mianem zbioru parafraz lub notatek z lektury raczej niż oryginalnej wypowiedzi naukowej.

5. Podsumowanie

Brak poprawnego odwołania się do warstwy teoretycznej i niezdefiniowanie problemu badawczego sprawiły, że autor pracy nie miał jasno zdefiniowanego przedmiotu i celu badań, a zgromadzone przez niego informacje mogłyby mieć wartość jedynie jako opis faktograficzny. Niestety, z uwagi na wskazane powyżej wady, wysiłek poznawczy autora nie przyniósł owoców w postaci prawdziwego (tj. pełnego i opartego o krytyczną analizę źródeł) zapisu historycznego. Zawarte na kartach pracy przemyślenia złożone z arbitralnie dobranych parafraz mają charakter wiedzy potocznej.

Dobre praktyki w zakresie cytowań z jednej strony, poprawne prezentowanie faktów z drugiej, oraz dyskusja z opiniami innych autorów stanowią warunki konieczne dla uprawiania nauki, niezależnie od jej dziedziny i dyscypliny. Od naukowca oczekiwane jest także wyjaśnienie zidentyfikowanego problemu badawczego. Należy mieć nadzieję, że o ile autor będzie podejmował dalsze wysiłki poznawcze w odniesieniu do spraw politycznych, będą one cechowały się wyżej wymienionymi właściwościami. Nauka wszakże jest wysiłkiem zbiorowym, może najważniejszym zbiorowym wysiłkiem gatunku ludzkiego. Wzajemnie sprawdzając swoją twórczość i stosując rygory metody naukowej badacze poznają prawdę o fragmentach otaczającej nas rzeczywistości. Niestety, liczne błędy popełnione w analizowanej pracy, nie pozwalają jej uznać za oryginalną wypowiedź naukową. Być może, nakreślone powyżej uwagi pomogą autorowi podjąć kolejną próbę badawczą. Mam nadzieję, że następny razem uwieńczona zostanie ona naukowym sukcesem.